

Alegat XXII.

Projekt do ustawy

regulującej zakładanie i utrzymywanie szkół ludowych publicznych, oraz uczęszczanie do tychże szkół.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje :

Dział I.

O zakładaniu i utrzymywaniu szkół ludowych publicznych.

§. 1.

Szkołę publiczną ludową założyć należy tam, gdzie w jednej miejscowości, albo w kilku w jednomilowym okręgu położonych miejscowościach (osadach lub dziedzinach) znajduje się, według obliczonego przecięcia z lat pięciu, przynajmniej 40 dzieci do szkoły zdolnych, (któreby dłuższą niż półmilową drogę przebywać musiały, by zdążyć do szkoły). (Obacz §. 59. u. p. z dnia 14. maja 1869.)

§. 2.

Gdzie przystęp (uczęszczanie) do szkoły, chociaż w mniejszej niż półmilowej odległości, znacznie jest utrudniony z powodu miejscowych stosunków trwałych, lub peryodycznie się powtarzających, należy ustanowić pomocnika nauczycielskiego szkoły właściwej w odpowiednem miejscu na czas tej pory roku, która przystęp do szkoły utrudnia; lub gdy i tego nie można dokazać, wysyłać go przynajmniej trzy razy na tydzień do udzielania nauki w miejscu, z kąd dzieci do szkoły dostać się nie mogą. Ta tak zwana expozytura nauczycielska (stacya wycieczkowa) jest częścią tej szkoły, przy której ów pomocnik nauczycielski jest umieszczony.

§. 3.

Skoro obowiązkanemu do założenia i utrzymywania tej szkoły pozwolą środki materyalne, wien będzie zamiast expozytury, lub stacyi wycieczkowej szkolnej, założyć szkołę samoistną.

§. 4.

W miarę wystarczających środków należy, osobliwie w miejscach gęściej zaludnionych, starać się o to, by uczniów i uczennice dotychczasowych szkół mieszanych rozłączać według płci i ustanawiać osobne szkoły żeńskie. To nastąpić ma wszędzie, gdzie liczba ustawą przepisanych nauczycieli (§. 11. u. p. z dnia 14. maja 1869.) wynosi więcej niż sześciu.

§. 5.

W obszarze każdej reprezentacji powiatowej, również w miastach Lwowie i Krakowie, założyć należy przynajmniej po jednej szkole tak zwanej miejskiej (§. 17. u. p. z dnia 14. maja 1869.).

§. 6.

Władze szkolne mają czuwać nad tem, by szkoły ludowe potrzebne (§. 1., 5. i 12.), gdzie ich jeszcze nie ma, bez niepotrzebnej zwłoki zakładano, i by im zapewniano warunki trwałego istnienia, jakoteż pomyślnego rozwoju.

§. 7.

Wszystkie okoliczności, mające wpływ na założenie i urządzenie szkoły, zbadać ma komisya złożona ze wszystkich interesowanych, a jeżeli tego potrzeba, sprawdzić je naocznie na miejscu. Protokół tej komisji będzie podstawą dalszych orzeczeń.

§. 8.

Nie należy pozwalać takiego pomnażania szkół ludowych, któreby tylko kosztem stosownego urządzenia lub pomyślnego rozwoju szkół potrzebnych (§. 1., 5. i 12.) skutecznie się dało.

§. 9.

Do każdej publicznej szkoły ludowej przydzielić należy pewny obwód, składający się z osad, ich części lub domów, do tej szkoły należących. To rozgraniczenie obwodów szkolnych zgadzać się powinno pospolicie z rozgraniczeniem gmin, jeżeli nie zachodzą takie okoliczności, że dla ułatwienia uczęszczania do szkoły stosowniej się okaże przydzielić niektóre części poszczególnych gmin do szkoły gminy sąsiedniej.

§. 10.

Rozgraniczenie obwodów szkolnych ma ten cel, by ułatwić i zapewnić przyjęcie do szkoły i regularny udział w nauce szkolnej wszystkim dzieciom, w pewnym obwodzie mieszkającym, które według wieku swego do szkoły chodzić są obowiązane.

§. 11.

Dzieci, mieszkające po za granicą pewnego obwodu szkolnego, tylko pod tym warunkiem przyjęte być mogą, że przez to nie nastąpi przepełnienie izb szkolnych.

Toż samo tyczy się przyjęcia tych dzieci, które nie skończywszy jeszcze szóstego roku życia, uzyskały od miejscowej władzy szkolnej nadzorczej pozwolenie wstąpienia do szkoły ludowej publicznej.

§. 12.

Szkoła, która przez pięć lat większą część swych rocznych stopni, czyli klas, na oddziały równorzędne dzielić musiała, po upływie tego czasu na dwie szkoły ma być podzielona.

§. 13.

Dom szkolny stawiać należy w miejscu suchem, ile możności w środku obwodu szkolnego. W wyborze miejsca pod dom szkolny unikać należy hałaśliwych targowisk i dróg, również sąsiedztwa łoskotliwych pracowni rękodzielniczych, lub takich, które nieprzyjemną, albo zdrowiu szkodliwą woń wydają, bliskości bagien, moczarów itp.

Zabudowanie szkolne, jeżeli jest niepiętrowe, ma być przynajmniej na dwie stopy nad poziom ulicy wzniesione, a okna w niem tak mają być urządzone, by zajścia, odbywające się po za domem

szkolnym, nie rozrywały uwagi dzieci. Z domem szkolnym nie należy łączyć domu przeznaczonego na mieszkanie prywatne.

§. 14.

Liczba izb szkolnych stosuje się do liczby nauczycieli, dla każdej szkoły potrzebnych (§. 11. u. p. z d. 14. maja 1869.). Izby te powinny mieć przynajmniej 12' wysokości, a po odtrąceniu dla każdego dziecka potrzebnej przestrzeni (6□') sześciu kwadratowych stóp, dostarczyć jeszcze dosyć miejsca na pomieszczenie pulpitu nauczycielskiego, szafy, tablicy, i na wolny przystęp do ławek; przy czem też i na prawdopodobne powiększenie liczby uczniów należyty wzgląd mieć należy. W zabudowaniach szkolnych wysoko położonych, i ze wszystkich stron otwartych można przyzwolić na zmniejszenie wysokości izb szkolnych aż do 10'. Wszystkie izby szkolne mają mieć podostatkiem światła i wentylację odpowiedną; żadna z nich nie ma się łączyć bezpośrednio z mieszkaniem nauczyciela.

§. 15.

Konstrukcyja ławek szkolnych ma być taka, by dzieci w nich zajmować mogły postawę normalną, zdrowiu ich ciała nieszkodliwą, z należytem uwzględnieniem wieku i wzrostu dzieci każdej izby. Ławki, z przodu mające pulp, mają mieć z tyłu poręczę do oparcia; urządzić je tak należy, by nogi dzieci spoczywały na podłodze, lub też na osobnych podnózkach.

Siedzieć mają uczniowie w ławkach tak, by główne światło padało z lewej strony, lub z tyłu; twarzą zaś mają być zwrócenii ku ścianie, w której nie ma okien, lecz przed nią znajduje się tablica i pulp nauczyciela.

§. 16.

Schody i ganki mają być przestronne i jasne, szerokości przynajmniej sześciu stóp; schody na skrócie nie powinny mieć stopni klinowatych. Wychodki tak i w takim miejscu urządzone być powinny, by schody, ganki i izby szkolne nie były przez to narażone na nieprzyjemne wyziewy.

Przy każdym zabudowaniu szkolnem ma być ze wszech stron kryty plac gimnastyczny; zaopatrzyć je także należy w dostateczną ilość wody do picia.

§. 17.

Blizsze postanowienia co do urządzenia zabudowań szkolnych i ich części, również jak i co do potrzebnych sprzętów szkolnych, wydane będą w osobnem rozporządzeniu Ministra wyznań i oświaty po wysłuchaniu Rady szkolnej krajowej.

Toż samo rozporządzenie orzeczce także, w jaki sposób techniczne organa, władzom politycznym lub Wydziałowi krajowemu podległe, postępować mają w razach, gdy idzie o zatwierdzenie lub wykonanie planu budowli szkolnej, o dostarczenie sprzętów szkolnych, a nadzorowanie i utrzymywanie w należytych stanie zabudowań szkolnych wraz z całym ich urządzeniem.

§. 18.

Władza szkolna powiatowa ustanawia wydatki na opał, oświetlenie i czyszczenie szkolnych lokalności, ustanawiając dla każdej szkoły, ze względu na jej rozmiary, kubiczną przestrzeń i położenie, minimum poszczególnych powyższych wydatków, których zmniejszać nie należy.

§. 19.

Do nauczania chłopców, czy to w klasach osobnych, czy to pomieszanych z dziewczętami, nie należy używać nauczycielek, chyba tylko w czterech najniższych stopniach, czyli klasach.

§. 20.

Istniejącą publiczną szkołę ludową zwinąć można jedynie za zezwoleniem Ministra wyznań i oświaty, jeżeli już nie należy do kategorii szkół potrzebnych (§§. 1., 5. i 12.).

Dział II.**O zabezpieczeniu frekwencji dla szkoły ludowej publicznej.**

§. 21.

Tuż przed rozpoczęciem każdego roku szkolnego sporządza władza szkolna miejscowa spisy wszystkich dzieci, w jej obwodzie zamieszkałych, które według wieku swego do szkoły chodzić powinny, bez względu na ich wyznanie religijne, lub na ich przynależność do tej lub owej gminy.

Kto z namysłu nie każe dziecka zapisać, lub o niem kłamliwie uczyni oświadczenie, podpadnie karze pieniężnej od 1 do 20 zlr., a w razie, gdyby nie zdołał zapłacić, aresztowi od 1 do 4 dni.

§. 22.

W osobnych wykazach należy spisywać dzieci, które dla ułomności cielesnej lub umysłowej nie mogą uczęszczać do szkoły ludowej publicznej, które w domu lub zakładzie jakim prywatnym odbierają naukę, lub które już w wyższej szkole się znajdują; wykazy te bezzwłocznie władzy szkolnej powiatowej przedkładane być mają.

§. 23.

Toż samo tyczy się dzieci, które w fabrykach, rękodzielniach, kopalniach itp. są zatrudnione, a które w szkołach, przy tych fabrykach itd. założeń, otrzymują naukę.

§. 24.

Władza szkolna powiatowa ma prawo bliższego dochodzenia i sprawdzania okoliczności, w §§. 22. i 23. wyliczonych, uwalniających dzieci tam wyrażone od uczęszczania do publicznej szkoły ludowej.

§. 25.

Jeżeli dzieci nie uwolnione z przyczyn, w §§. 22. i 23. wyrażonych, w przeciągu pierwszych czternastu dni roku szkolnego nie zostały przyjęte do szkoły ludowej publicznej, natenczas władza szkolna miejscowa przypomnieć ma ten obowiązek rodzicom lub ich zastępcom. Jeżeli ci w przeciągu dalszych trzech dni nie doprowadzą do skutku przyjęcia dziecka do szkoły ludowej publicznej, podpadną karze pieniężnej, która między 1 i 5 zlr. ma być wymierzona, a w razie niemożności zapłacenia takowej, na karę aresztu aż do 24 godzin zamienioną.

§. 26.

Jeżeli władza szkolna miejscowa w ciągu roku szkolnego dowie się, że przeniosło się dziecko, które do szkoły chodzić powinno, z własnego jej obwodu do innego obwodu szkolnego, ma uczynić o tem doniesienie do właściwej władzy szkolnej miejscowej. Jeżeli zaś sama otrzyma wiadomość, że przybyło z kądinąd do jej obwodu dziecko, do szkoły chodzić obowiązane, ma je natychmiast wciągnąć w listę dzieci obowiązanych do odwiedzania szkoły, i postępować sobie dalej według §§. 22. — 25. niniejszej ustawy.

§. 27.

Miejscowa władza szkolna przegląda co pół miesiąca spisy uczniów, do szkoły nie chodzących, i natychmiast czyni potrzebne kroki przeciw niedbalstwu rodziców lub ich zastępców. Postępowanie jest to samo, jak wtenczas, gdy zaniedbano postarać się o przyjęcie dziecka do szkoły bez prawnych powodów uwolnienia (§. 25.). Zaniedbanie szkoły, które nie zostało należycie usprawiedliwione, uważać należy na równi z zupełnie nieusprawiedliwionem.

§. 28.

Wymiar kary może postąpić aż do 10 złr. a. w., lub dwudniowego aresztu, jeżeli się okaże, że rodzice winnymi się stali zaniedbania szkoły z chciwości zysku.

§. 29.

Również karę podwyższyć można, jeżeli rodzice lub ich zastępcy, stawszy się już raz winnymi w sprawie zaniedbania szkoły ze strony swych dzieci (§§. 25., 27.), znowu po raz drugi tegoż zaniedbania stają się winnymi. W tym razie wymiar kary postąpić może aż do 20 złr., lub do aresztu czterodniowego.

Jeżeli tacy rodzice otrzymują wsparcie z kasy ubogich, lub z innego jakiego dobroczynnego zakładu, powinno im takowe od dotyczącej władzy być odjęte.

§. 30.

Właściciele fabryk, rękodzielni, kopalni itp., którzy nie pilnują, by dzieci u nich zatrudnione do szkoły regularnie uczęszczają, podpadną karom wyrażonym w §§. 25. i 27. — 29.

§. 31.

Dziecię do szkoły chodzić obowiązane, dopiero wtedy wymazane będzie z dotyczącej listy szkolnej, gdy stwierdzi świadectwem publicznej szkoły ludowej, że posiada najpotrzebniejsze wiadomości (§. 21. u. p. z d. 14. maja 1869.).

§. 32.

Od wykazania się dopiero wspomnionem świadectwem uwolnione są dzieci, które w tym właśnie czasie chodzą do szkoły wyższej, i takie, których stan umysłowy lub cielesny w żaden sposób nie pozwala mieć nadzieji, że z nimi da się osiągnąć cel szkoły ludowej.

§. 33.

Rodzice lub ich zastępcy, którzy prócz tych dwóch przypadków (§. 32.) odrywają dzieci od szkoły przed otrzymaniem owego świadectwa, podlegają tym samym zagrożeniom i karom, które są postanowione na winnych zaniedbania szkoły.

Toż samo tyczy się właścicieli fabryk, rękodzielni, kopalni itp., którzyby dzieci u siebie zatrudnione od uczęszczania do szkoły powstrzymywali.

§. 34.

Wymierzanie kar wyszczególnionych w §§. 21., 25., 27.—29., 30. i 33. przysłuża w pierwszej instancji władzy szkolnej powiatowej. Postępowanie stosuje się do przepisów, które regulują dochodzenie i orzekanie co do przekroczeń, ogólną ustawą karną nieprzewidzianych.

§. 35.

Rekursa przeciw wyrokom w sprawie nierozpoczętego, lub zaniedbanego, lub przedwczesnie przerwanego uczęszczenia do szkoły nie mają mocy wstrzymującej (odraczającego skutku, o ile się nie tyczą wymierzania kary.

§. 36.

Przeciw rodzicom, którzyby mimo ponownego ukarania uporeczywie zaniedbywali swe obowiązki w sprawie chodzenia do szkoły swych dzieci, należy spowodować postępowanie według §§. 176. i 177. ogólnego kodexu cywilnego. Właściciele fabryk itp. już za powtórncm przekroczeniem tego przepisu można pozbawić prawa zatrudniania w swych zakładach dzieci, które do szkoły chodzić są obowiązane.

Dział III.

O wydatkach na szkoły ludowe publiczne i o środkach na opędzenie tych wydatków.

§. 37.

Zakładanie i utrzymywanie szkół ludowych potrzebnych (§§. 1., 5., i 12.) jest sprawą wspólną każdego obwodu szkolnego. Obwód szkolny ponosi koszta nie tylko na sprawienie wszystkich dla szkoły potrzebnych rzeczy, lecz dostarcza także nauczycielom płacy im przynależnej.

§. 38.

Dla zajmowania się wynikłemi ztąd sprawami pomnoży się władzę szkolną w tych obwodach szkolnych, które się z kilku gmin składają, ośmioma członkami z głosem stanowczym. Tych wybierają naczelnicy gmin zawartych w szkolnym obwodzie z pośród członków, do wyboru w gminie uprawnionych, bezwzględną większością głosów na lat sześć, bez wszelkiego za to wynagrodzenia.

§. 39.

Jeżeli obwód szkolny z jednej tylko gminy się składa, natenczas sprawy w §. 37. wyliczone załatwiać będzie zarówno z innemi sprawami gminy reprezentacya gminna i jej organa wykonawcze.

§. 40.

Na obwód szkolny przechodzą wszelkie obowiązki, które dotąd co do zakładania i utrzymywania szkół ludowych potrzebnych ciążyły na pojedynczych gminach szkolnych samych, albo w konkurencyi z innemi osobami lub korporacyami.

§. 41.

O ile ustawa lub umowa wkładała oprócz gminy szkolnej jeszcze na inne osoby lub korporacye obowiązek przyczyniania się pewnemi datkami do zaopatrzenia szkoły w rzeczy potrzebne, lub do płacy rocznej nauczycieli szkoły ludowej, zobowiązania te w całej zupełności mają być zachowane i utrzymane. To samo tyczy się zapisów i funduszów.

§. 42.

Jeżeli na mocy zapisu, lub z tytułu prawa prywatnego niektóre dopłaty dla pewnych szkół zostały przeznaczone, należy te dopłaty szkołom tym nadal utrzymać i zapewnić, zachowując, o ile być może, pierwotne ich szczegółowe przeznaczenie.

§. 43.

Tylko od tych zobowiązań, które wynikają z istniejącego dotąd patronatu szkolnego, może się uwolnić właściciel (patronatu), będący w używaniu własnowolności, przez samo tylko zrzeczenie się patronatu szkolnego. Prawa z patronatem połączone przechodzą natenczas na obwód szkolny.

§. 44.

Jeżeli obwód szkolny życzy sobie zniesienia istniejącego jeszcze patronatu szkolnego, przyjmując wszystkie ztąd wynikające ciężary na tenże obwód, i jeżeli sprawa ta w drodze dobrowolnej ugody z uprawnionym do patronatu załatwić się nie da, natenczas zniesienie patronatu ustawą krajową może być wypowiedziane.

§. 45.

Do kasy obwodu szkolnego wpływają wszystkie darowizny dla szkoły czynione, wszystkie legata i zapisy (z zachowaniem ile możności pierwotnego ich szczegółowego przeznaczenia), opłata szkolna i wszystkie szczególne dochody, na cele szkolne przeznaczone.

§. 46.

Co do wysokości opłaty szkolnej podzielone będą szkoły, stosownie do okoliczności majątkowych samychże gmin, na cztery klasy, a opłata szkolna wynosić będzie po 20, 15, 12 i 10 centów tygodniowo od każdego do szkoły chodzącego dziecka. Ubogim gminom III. i IV. klasy może władza szkolna krajowa w najniższych czterech stopniach (klasach) na jakiś czas zniżyć opłatę szkolną aż do 5 lub 6 centów tygodniowo od każdego do szkoły chodzącego dziecka.

§. 47.

Pobieranie opłaty szkolnej ma się odbywać bez pośrednictwa nauczyciela tygodniowo lub miesięcznie, a poborem tym zająć się ma przełożenie gminy. Na końcu każdego miesiąca należy kwoty zebrane składać w kasie obwodu szkolnego i wciągać je w zwyczajne rachunki kasowe. Zaległe opłaty szkolne ściągać należy według tych przepisów, które się tyczą ściągania zaległych dodatków gminnych.

§. 48.

Władzy szkolnej miejscowej przysługują prawo zupełnego lub częściowego nwalniania od opłaty szkolnej dzieci ubogich rodziców, bez względu na ich postępek; również przysługują jej prawo pozwolić na składanie mniejszej opłaty takim rodzicom, którzy równocześnie płacić mają opłatę szkolną od więcej niż trojga dzieci. Wynikły ztąd ubytek ma być pokryty z dochodów gminnych, jeżeli przynależna szkoła nie ma osobnych, zapisami jej przekazanych funduszy na zupełne lub częściowe pokrycie opłaty szkolnej.

§. 49.

Reprezentacja gminna tego miejsca, w którym się szkoła znajduje, może uchwalić, aby kasa gminna przyjęła na siebie opłatę szkolną za wszystkie dzieci, do szkoły chodzące, w kwocie przypadającej pełnej (§. 46.), lub też w kwocie oznaczonej.

§. 50.

Również może władza szkolna krajowa dozwolić przełożonemu gminy, by pobierał opłatę szkolną od pojedynczych członków do niej obowiązanych, lecz by do kasy obwodu szkolnego oddawał sumę ryczałtową, obliczoną z ostatnich trzech lat (§§. 47., 48.), którąto cyfrę co trzy lata nawo ustanawiać należy.

§. 51.

Oprócz opłaty szkolnej nie należy już wymagać żadnych innych opłat, ani za przyjęcie do szkoły, ani za udzielanie nauki w przedmiotach obowiązkowych, ani za używanie sprzętów szkolnych lub przyborów naukowych, własnością szkoły będących, ani za opał, oświetlenie lub czyszczenie lokalności szkolnych itp. Książek i innych do nauki potrzebnych podręcznych środków dostarczą dzieciom rodzice lub ich zastępcy, a w razie udowodnionego ubóstwa dostarczy im takowych gmina miejsca tego, w którym się szkoła znajduje.

§. 52.

Jeżeli te dzieci szkolne, którym udzielono częściowego lub zupełnego uwolnienia od opłaty szkolnej (§. 47.), lub dla których dostarczono potrzebnych materiałów i środków naukowych (§. 51.), nie są przynależnymi do tej gminy, w której się szkoła znajduje, może ta gmina żądać zwrotu owych wydatków od gminy ich przynależności.

§. 53.

Do potrzebnych wydatków obwodu szkolnego należą także :

- a) dotacja biblioteki nauczycielskiej. Żądać można od nauczycieli, by się do niej przyczyniali dodatkiem półprocentowym od rocznej ich płacy;
- b) koszta konferencyj nauczycielskich powiatowych, włącznie z zwrotem kosztów podróży dla jej członków;
- c) zwrot kosztów podróży i diety dla członków wybranych z pośród konferencyj nauczycielskich powiatowych do konferencyj nauczycielskich krajowych.

§. 54.

Jeżeli przewidzieć można, że dochody szkolne (§§. 41., 42., 45.) nie wystarczą na preliminowane wydatki obwodu szkolnego na rok następujący, natenczas na pokrycie reszty wypisać należy dodatki do podatków, które w miastach, mających własny statut, wybierane być mają zarówno z innymi dodatkami gminnymi; w innych zaś miejscach pobierać je należy równocześnie z dodatkiem do podatków bezpośrednich na potrzeby krajowe.

Przytem jednak dochody i wydatki każdego powiatu z własną reprezentacją osobno wykazywać należy.

§. 55.

Gdyby dodatek na cele szkolne (§. 54.) przenosił 10% zwykłych podatków bezpośrednich w obwodzie szkolnym, natenczas pokrycie tej nadwyżki ma być opędzone z środków krajowych.

Postanowienia przejściowe.

§. 56.

Istniejące szkoły tymczasowe w ciągu dwóch lat po wejściu w wykonanie niniejszej ustawy mają być urządzone jak inne szkoły ludowe publiczne, albo też zwinąć je należy, jeżeli już nie są potrzebne.

§. 57.

Istniejący podział okręgów szkolnych, zaraz po wejściu w życie niniejszej ustawy, przez władze szkolne powiatowe rewizyi ma być poddany.

§. 58.

Rok po wejściu w życie niniejszej ustawy należy każdą miejscowość lub część miejscowości, każdą osadę lub dziedzinę, przydzielić do jakiego obwodu szkolnego.

Postanowienia końcowe.

§. 59.

Niniejsza ustawa wchodzi w wykonanie z początkiem roku szkolnego, następującego po jej ogłoszeniu.

§. 60.

Od czasu wejścia w wykonanie niniejszej ustawy tracą moc obowiązującą wszystkie ustawy i rozporządzenia, odnoszące się do tych samych przedmiotów, o ile się rozporządzeniom niniejszej ustawy sprzeciwiają, lub o ile je rozporządzeniami niniejszej ustawy zastąpić można.

§. 61.

Wykonanie tej ustawy i wydanie potrzebnych do tego instrukcyj polecam Mojemu Ministrowi wyznań i oświaty.
